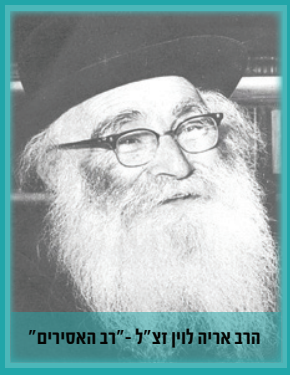
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

פרשת וישב

כ"ג כסליו תשע"ט

גליון מספר 101

דרך חיים

מכובדינו היקרים!

המדרש (תנחומא שם) מביא הסבר לפסוק "קץ שם לחושך":

"דבר אחר "קץ שם לחושך", כל היסורין הבאין על האדם קץ יש להם שנאמר "ולכל תכלית הוא חוקר", מדבר ביוסף. בשעה שנאסר בבית האסורים היה שם עשר שנים והיה לו לצאת באחת עשרה, הוי "קץ שם לחושך". מהו "לכל תכלית הוא חוקר"? שבשעה שהגיעה עונתו לצאת ישב הקדוש ברוך הוא וחקר וראה שמתבקש להיות עוד בבית האסורים שתי שנים על ידי שבטח בשר המשקים שאמר לו ב' פעמים "כי אם זכרתני אתך" (בראשית מ יד) "והזכרתני אל פרעה" (שם), אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה הבטחת שתי זכירות חייך עשה עוד שתי שנים, שנאמר "ויהי מקץ שנתים ימים"".

"קץ שם לחושך" הוא לא רק לחושך בכלל אלא גם לחושך הפרטי. הרבי מגור אומר שבתפילת "ראה נא בעניינו... וגאלנו גאולה שלמה" יכוון אדם שהקב"ה ישים קץ לחושך הפרטי שלו ויוציא אותו מהגלות שלו, כפי שגאל את עם ישראל ממצרים לפני הזמן.

כך גם ליוסף היה חושך וגלות אישית ממנה היה צריך לצאת. בתום עשר שנותיו של יוסף לשבת בגלותו בבית הסוהר הגיעה עונתו לצאת לחפשי ובאותו היום- כ"ז אלול דיבר יוסף עם שר המשקים. אם היה יוסף מחכה לכ"ח לא היה נענש והיה יוצא מבית הסוהר, טעותו הייתה שחשב שיומיים לפני ראש השנה מותר לו לעשות השתדלות, אלא שהקדים ביום ונענש.

הדבר מתמיה מאד, האם אסור לאדם לעשות השתדלות כדי לדאוג לחייו? אלא שמיוחד היה יוסף בעניין הזה, שהוא היה עמוד הבטחון. יוסף הצדיק אינו אדם שגרתי, יש לו תלות מוחלטת בקדוש ברוך הוא ללא שום עשיה, ולכן ביחס לגדלותו פגם ונענש בעוד שתי שנים.

יוסף הצדיק נדרש להכרה כה גבוהה שהקב"ה מחיה, משגיח ומהווה הכל כל העת, ולכן נענש על שתדלנות טבעית ונכונה כדי לצאת ממאסר לא מוצדק והוצאת שם רע עליו על לא עוול בכפו. אולם לפי דרגתו העליונה היה צריך לעשות השתדלות אך לא לייחס אליה שום כוח ויכולת, אלא לראות את כל הפועל בבריאה כגרזן ביד החוצב- ומשום כך נענש. תיקון הדבר נעשה בכך שלאחר שפרעה שאל אותו לפתרון חלומו ענה יוסף- "בלעדי אלהים יענה את שלום

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

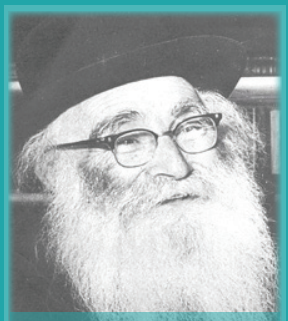

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

דרך חיים

פרעה" (בראשית מא טז). החלום של פרעה והיכולת שלי לפתור הכל בא מאלוקים, ובכך שהכיר והודיע את עניין זה זכה למלוך על כל העולם בהנהגה גבוהה ואלוקית.

כשאנו מדברים על השבטים איננו מדברים על אנשים רגילים אלא על נשמות גדולות מאד שקורנות במשך דורות על עם ישראל. עלולה להתפתח תפיסה כאילו אבותינו הקדושים הם 'בגובה העיניים' שלנו, אך טעות גדולה היא, מדובר באנשים-מלאכים אשר מטביעים את טבע הקדושה המיוחדת של האומה. חלקו של יוסף בטבע קדוש זה הוא הבטחון הגמור, אשר עמד לאומתנו הקדושה במשך דורות, גם כשמצד הדברים הגלויים לעין היו נראים תהליכים אחרים. על כך אומר המדרש:

"רבי שמואל בר נחמן פתח (ירמיה כט, יא): "כי אנכי ידעתי את המחשבת" שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ותעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק לקח לו אשה, והקדוש ברוך הוא היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח".

כך אנו רואים כיצד גם החשמונאים הקדושים יצאו למלחמה למול המעצמה הגדולה של יוון. בנגלה לא היה שום סיכוי להצליח במלחמה זו, ואף על פי כן בטחו בה' וה' היה בעזרם. אומר הבני יששכר שזו הסיבה שמשחקים עם סביבונים בחג החנוכה, ללמד שגם כאשר רואים דבר מה מסתובב בארץ עלינו להכיר שיש יד עליונה שמניעה את התנועות כאן, כגרזן ביד החוצב.

שבת שלום ומבורכת וחג חנוכה שמח!

חיים אידלס

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** ish.tsadik@gmail.com | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

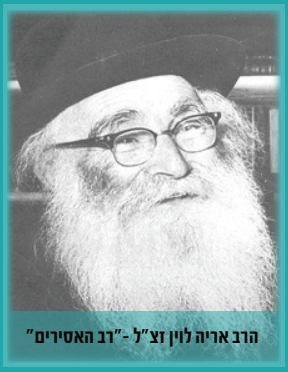
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

איש עני היה בירושלים, שאף דירה משלו לא היתה לו, ולפרנסתו עבד ב'חברה קדישא'. לאחר שהתאלמן מאשתו עבר להתגורר בחדר קטן ועלוב בתוך בית הקברות בשכונת סנהדריה בירושלים. לבו הרחום של רבי אריה, לא יכול היה לראות את היהודי שגר כך בבדידות איומה והיה מדבר אל לבו של היהודי שימצא לעצמו שידוך, ובכך יפר את בדידותו ויחלוק את חייו עם אשתו החדשה.

היהודי במר לבו אמר לרבי אריה: "וכי מי תרצה לישא אותי? הרי אפילו דירה אין לי! האם אגור איתה כאן בחדר העלוב הזה?". "אל דאגה", ענה לו רבי אריה, "את עול הדירה אני נוטל על עצמי. אתה מצדך תמצא את זיווגך, ואני אדאג עבורכם לדירה נאה". אורו פני העני, וזיק של תקווה נראה מבין עיניו. הוא פנה אל המלאכה והחל להתעניין אחר שידוך מתאים.

לא ארכו הימים, והיהודי מצא את זיווגו מן השמים, ובשעה טובה ומוצלחת אף נקבע תאריך לחתונה. מאותו רגע, החל רבי אריה בקיום הבטחתו וגייס את כל מוחו לאתר מקום מגורים מתאים לזוג החדש. הבעיה המרכזית היתה כסף מנלן? רבי אריה עצמו לא התברך בעושר רב, הוא חי חיי דחקות, ובקושי פרנס את בני ביתו, ואיך ימצא עתה כסף לרכישת דירה ליהודי ואשתו? הוא ניסה בכה ובכה, פנה אל ידידיו מה'חברה קדישא', ואל מעט מכריו מירושלים, אך העלה חרס

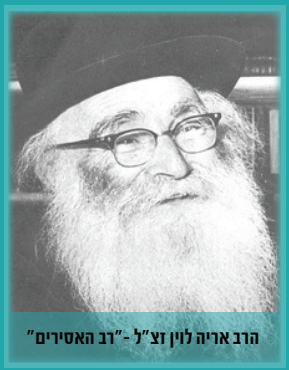
הרב אריה לוין זצ"ל -"רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

בידו, הוא לא הצליח לגייס אפילו מעט מן הסכום הנדרש.

לפתע הבזיק במוחו רעיון מבריק, ומיד החל להוציאו אל הפועל. הוא נגש למנהלי ה'חברה קדישא' ואמר להם כי בעת האחרונה כאשר השתתף בלוויות הועלה חשש בלבו על ביזוי כבוד המת הנעשה ברשותם של החברה קדישא. נבהלו אנשי החברה קדישא למשמע אוזנם, ולא העלו בדעתם למה רבי אריה מתכוון. רבי אריה המשיך והסביר להם את כוונתו; הלוויות הרי יוצאות מחדר הטהרה שבמרכז העיר ברחוב הנביאים, ובדרכה לבית הקברות בסנהדריה עוברת הלוויה דרך ארוכה ממרכז העיר לצפונה. מלבד זלזול בכבוד המת, נגרם בכך טרחה דציבורא, כי הלוויה עוברת דרך בתי כנסת ובתי מדרש, שבהם נעצרים כל הקהל לאמירת קדיש, והדבר גורם לעיכוב עצום ולהפרת סדרי התנועה. "מה נוכל לעשות?", הצטדקו מנהלי החברה קדישא, "הרי אין לנו חדר טהרה בבית הקברות בסנהדריה, ואף מקום פנוי לבנות שם חדר טהרה - אין בנמצא". "ומה עם החדרון הקטן בפינת בית הקברות? מדוע לא תבנו שם חדר טהרה?" שאל רבי אריה. "בחדר זה מתגורר, מזה זמן רב יהודי עני מוותיקי עובדי החברה קדישא, וליבנו עליו, אי אפשר להוציאו משם", ענו המנהלים.

אמר להם רבי אריה: "יש לי היכרות טובה עם אותו יהודי שמתגורר שם, נראה לי כי אצליח לשכנעו לעזוב את החדר, אך בתמורה לכך, עליכם לרכוש לו דירה

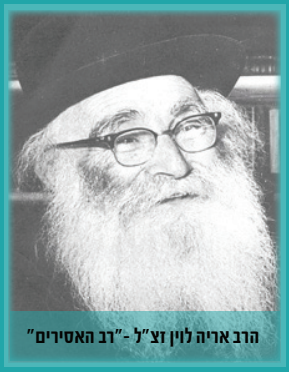
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

חילופית בקרבת מקום", הסכימו מנהלי החברה קדישא לעסקה, ורבי אריה שמח בלבו, כי יותר מאשר דאג לכבוד המת דאג למצוקתו של היהודי, להעמידו בקרן אורה להקים בית בישראל.

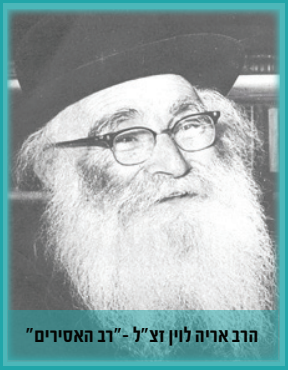

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

ביום ראשון הקרוב (אור ליום שני, כ"ה כסלו) נדליק נר ראשון של חנוכה, למשך שמונה ימים- עד יום ראשון הבא. הדלקת נר חנוכה באה לפרסום נס פך השמן שעשה ה' לאבותינו בימים הללו.

זמן הדלקת הנרות- יש הנוהגים להדליק עם תחילת השקיעה (16:39) ויש המדליקים בזמן צאת הכוכבים (16:57), והנוהגים כן יקדימו להתפלל ערבית קודם ההדלקה. יש שנהגו להדליק בזמן צאת הכוכבים לפי שיטת רבנו תם (17:51). וכל אחד יעשה בזה כמנהג אבותיו. הרוצה לצאת ידי חובת כל שיטות הראשונים ייתן בנר אחד כמות שמן כזו שתספיק לדלוק עד כחצי שעה אחר זמן צאת הכוכבים לדעת רבנו תם (18:21).

אדם שלא יהיה בזמן הדלקת נרות בבית ימנה את אשתו או שליח אחר להדליק את הנרות במקומו בזמן ההדלקה. אם אין אפשרות כזו- ידליק כבר משעת פלג המנחה (15:30).

אם יוצא מביתו קודם לכן- ידליק בלילה עם חזרתו; כל עוד יש אנשים ברחוב- ידליק בברכה, ואם אין אנשים ברחוב משום שכולם כבר נמים את שנתם- יעיר את אנשי ביתו על מנת שיוכל להדליק בברכה. אמנם אם אין אנשים בבית- ידליק בלא ברכה עד עלות השחר (5:10), ולאחר מכן לא ידליק כלל.

מקום ההדלקה- לכתחילה נדליק את הנרות בגובה של יותר משלושה טפחים (24 ס"מ) ופחות מעשרה טפחים (80 ס"מ). בדיעבד ניתן להדליק עד גובה של עשרים אמה (9.6 מטר), ואם הדליק מעל גובה זה מכבה את הנרות ומדליק שוב בברכה, משום שהעין לא שולטת בגובה שכזה.

בעניין מיקום החנוכיה נחלקו המנהגים, וכל אחד יעשה כמנהג אבותיו ודעת רבותיו; יש המדליקים כיום (שאין סכנה) במקום הפונה לרחוב- דלת הבית, פתח הבניין או הכניסה לחצר. יש שנוהגים גם כיום להדליק בתוך הבית מצידה השמאלי של הדלת כבשעת הסכנה. ואדם שכזה המדליק בשעה שבני ביתו ישנים- עליו להעירם משום שפרסום הנס נעשה רק

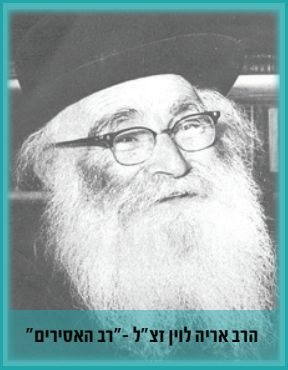
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

בעבורם. אדם שגר בבניין ונוהג להדליק כלפי חוץ- יכול להדליק אף בחלון הגבוה מעשרים אמה באם יש מולו בניינים נוספים בגובה זה. אם אין בניינים שכאלה ידליק בכניסה לדירתו או בפתח הבניין.

אופן הנחת הנרות- יניח את הנרות בגובה אחיד ובשורה ישרה.

נהגו רבים להדליק בחנוכיה המיוחדת לנרות חנוכה, והנוהג כן תבוא עליו ברכה אך אין בכך חובה. ונכון להקפיד שלא להדליק נרות חנוכה בפמוטי השבת. את הנרות מניח בצד ימין ובכל יום מוסיף נר נוסף משמאלו (ובשעת ההדלקה ידליק מהנר השמאלי ביותר וממשיך לימין).

הנרות בהם מדליקים- כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה. אולם יש הידור בהדלקת פתילת צמר ובשמן זית שדולקים יפה. כיום שאור נרות השעווה יפה יש גם בהם הידור מצוה. יש להקפיד שהנר ידלוק לפחות חצי שעה, ובמיוחד יש לבדוק עניין זה בנרות השעווה בהם משתמשים לעתים.

הדלקה עושה מצוה- נחלקו חכמים האם הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה. למעשה פוסקים שהדלקה עושה מצוה, ויש לכך מספר משמעויות להלכה; א. קודם ההדלקה יניח במקום כשר, באם הניח במקום פסול יכבה את הנרות וידליק בברכה במקום כשר. ב. ידליק רק לאחר שיש נרות אשר יכולים לדלוק למשך חצי שעה, ולא יתכנן מראש כך שיוסיף שמן לאחר ההדלקה. כן לא ידליק במקום בו הרוח עלולה לכבות את הנרות קודם חצי שעה מההדלקה. ג. אדם שהדליק כראוי וכיבה את הנר בשוגג או שכבה מעצמו- לא חייב לשוב ולהדליק, ולמעשה מן הראוי להדליקו בלא ברכה.

הדלקת הנרות- קודם ההדלקה יברך ב' ברכות: "להדליק נר של חנוכה" ו"שעשה נסים לאבותינו". ביום הראשון מוסיף את ברכת "שהחיינו". לאחר הברכה מדליק את הנר השמאלי ומדליק ממנו וימינה את שאר הנרות. לאחר שהדליק את הנר הראשון יאמר את נוסח "ועל ידי כהניך... הנרות הללו קודש הם...". נהגו לאחר סיום ההדלקה לשיר את הפיוט "מעוז צור".

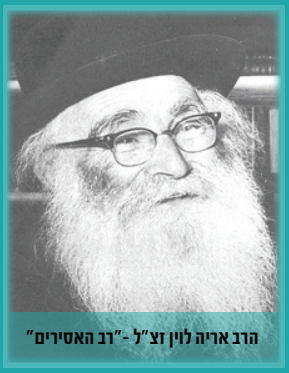
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

נהגו שהנשים נמנעות מלעשות מלאכה בחצי השעה שאחר הדלקת הנרות.

הנאה מהנרות- אין להשתמש באור הנרות, לכן נהגו ישראל להדליק נר 'שמש' שניתן ליהנות לאורו. כיום שיש תאורה חשמלית אין חובה בהדלקת השמש, אם כי מטעמים שונים בנגלה ובנסתר נכון להמשיך להדליקו.

לאחר שכבו הנרות אין זורקים את מותר השמן או הפתילות בדרך ביזוי לאשפה. נכון לשרוף את המותר או לזרוק אותם עטופים בשקית. סגולה מפורסמת לשמור את מותר השמן ולמרחו על גבי 'שושנה' ברגל, כפי שאומר הפיוט "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים".

אדם שאינו בביתו- עיקר מצות נר חנוכה בביתו- "נר איש וביתו". לבני ספרד רק אבי המשפחה מדליק ופוטר את שאר בני הבית, אף שאינם בביתם. לבני אשכנז כל אחד מבני הבית מדליק לעצמו.

אדם שנמצא במקום בו השעות הפוכות מבארץ ישראל- אשתו תדליק עליו בביתו ויענה אמן אחר ברכת בעל הבית אצלו. לחילופין, יכול להדליק בעצמו במקום בו נמצא ופוטר את אנשי ביתו, ויש שמדליקים בבית בלא ברכה.

רווק שאינו נמצא בביתו נגרר אחר בעל הבית ומשתתף עימו בנתינת פרוטה. אך אם משלם על האירוח (בבית מלון וכדומה) או שאין בעל הבית במקום (כבבית חולים וכדומה)- מדליק בפני עצמו משום שנחשב כבעל הבית.

נחלקו המנהגים אם מדליק אדם במקום בו ישן (בני ספרד) או במקום בו אוכל (בני אשכנז). אמנם אדם שבאופן קבוע אוכל וישן בביתו ונזדמן לו לאכול או לישון באופן אקראי בבית אחר- מדליק בביתו. אדם שישן בבית אחר ואוכל שם (אף באופן אקראי)- מדליק בבית השני.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

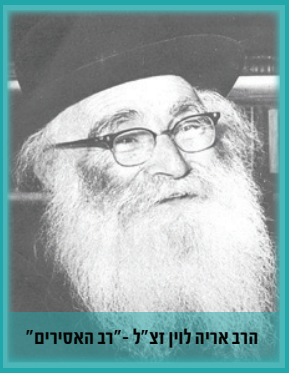

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | אני משרת בחיל הים, וקשה לי לדעת מראש את המשמרות, כך שישנה אפשרות שאהיה לילה שלם בספינה, כיצד עליי לנהוג מבחינת הדלקת נר חנוכה?

תשובה | ישנה טעות לומר שצריך 'בית' לשם הדלקת נרות חנוכה. למעשה אין צריך בית כפי שהאריך בציץ אליעזר (חלק ט"ו סימן כ"ט) ובשו"ת אז-נדברו (ח"ז ס"ג) בשם ראשונים ואחרונים. וכמו שכותב בערוך השלחן (סי' תרע"ז) שגם במדבר יש חובה להדליק.

לכן כתב אביר הרועים המהרש"ם (ח"ד סי' קמ"ו) שמי שנוסע ברכבת חייב בהדלקת נר חנוכה, וממילא הוא הדין למי שטס במטוס. מעבר לזה, המהרש"ם מבאר שמי שנוסע ברכבת כיוון ששילם עבור מקומו, הרי שמקומו שייך לו ויש לו דין 'בית' לכל דבר ועניין והוא מחויב מעיקר הדין לכל הדעות. כך גם דינך בספינה שבה תשהה בשעת הדלקת הנרות, ולכן עליך להדליק נר חנוכה בספינה שאתה נמצא עם ברכה ללא כל ספק, ובתנאי שההדלקה תהיה במקום שהרוח לא תכבה את הנרות. למעשה כך מפורש ב'אורחות חיים' להר"א מלוניל שיש חיוב להדליק בספינה (הל' חנוכה סי"א).

לגבי מה שכתב רש"י במסכת שבת דף כ"ג עמוד ב שאין מדליקים בספינה נתבאר בידי המהרש"ם, הצי"א והאז-נדברו שמדובר בספינה שבה הרוח תכבה את הנר, וממילא אין יוצאים ידי חובת הדלקת נר ואין צורך להדליק וכל שכן שאסור לברך.

יש הערה לגבי מצב בו לא ניתן להדליק באותו מקום, כגון במטוס ורכבת. אם ישנה סכנה אמיתית וממשית אזי ודאי חמירא סכנתא מאיסורא. באם אין סכנה אמיתית וממשית- ידליק את הנרות, ומה שיבוא דייל הרכבת או המטוס ויכבה את הנרות אין הבעיה מוטלת עלינו ויצאנו ידי חובה, כפי שכתב הרב שטרן זצ"ל בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קכ"ז). אך לאור זאת העירו הגרש"ז אויערבאך ובעל המשנה הלכות (ח"ז סי' פ"ו) שאם יש אפשרות להדליק לאחר הנסיעה, אפילו בסוף הלילה - קודם עלות השחר, בלי חשש כיבוי או קודם הנסיעה אחר פלג המנחה נכון שיעשה כך לכתחילה ולא יבוא לידי ספקות.

לכן למסקנה: אם יש אפשרות להדליק בספינה במקום שהרוח לא שולטת או בתוך כלי שתקנה מבעוד מועד כך שהרוח לא תוכל לכבות את הנרות- תדליק לכתחילה בברכה והפירסומי ניסא יהא לחיילים האחרים שנמצאים איתך יחד. אם אין אפשרות כזו מסיבה של סכנה או נהלים

המשך בעמוד הבא

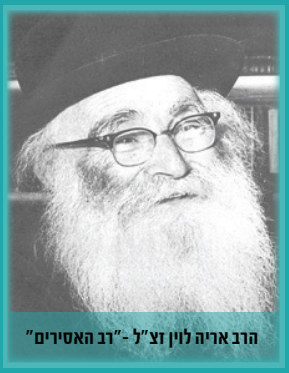
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

המשך תשובה | שאינם מאפשרים הדלקה בספינה ותהיה באפשרותך להדליק קודם המשמרת (מאחרי הפלג) או לאחריה (עד עלות השחר) אזי תדליק בזמנים אלו בחדר האוכל או במקום השינה הקבוע שלך.

ה' ישמור צאתך ובואך!!

שאלה | ההורים הזמינו אותנו למסיבת חנוכה וכנראה שנישאר שם לישון, היכן עלינו להדליק והאם צריך להשתתף בהדלקתם בנתינת פרוטה?

תשובה | אם תאכלו אצל ההורים סעודה מסודרת עם נטילת ידיים ועוד- תוכלו להקל להדליק נרות בבית ההורים אף אם לבסוף לא תישנו שם, ואינכם צריכים להשתתף בפרוטה אלא להדליק ממש כדין בני-הבית, כך מוכח מהט"ז והמגן אברהם, שמכיוון שבביתכם אין למי לפרסם את הנס שכולכם נסעתם להורים וכעת מקום פרסום הנס עבור הוא בבית ההורים כיוון ששם שוהים גם אשתך והילדים (כמו שכתב הפר"ח באריכות (הובא בביה"ל תרע"ז)). אבל ודאי שאם גם תישנו שם תוכלו בוודאי להדליק שם נר חנוכה לכל הדעות, אף למרן השו"ע שעושה את עיקר החיוב לפי מקום השינה.